

Deel I. Onderzoek

Inleiding

- Introductie: de portretreeks en de Balije van Utrecht **54**
- Probleemstelling **58**
- Beknopte geschiedenis van de Balije van Utrecht **58**
- Theoretisch kader **60**
- Historiografie **65**
- Toestand van de oudste schilderijen **66**
- Methodiek: stilistisch onderzoek **67**
- Methodiek: technisch onderzoek **68**
- Onderzoek naar portretten en geportretteerden **70**
- Onderzoek van de geschreven bronnen **71**
- Opbouw van de hoofdstukken **72**

1 Beknopte geschiedenis van de Balije van Utrecht

- Introductie **74**
- 1.1 Het ontstaan van de Ridderlijke Duitse Orde **74**
- 1.2 De organisatiestructuur van de Duitse Orde **77**
- 1.3 Het ontstaan van de Balije van Utrecht **79**
- 1.4 Motivatie, voorwaarden en toelating **80**
- 1.5 De taken van de landcommandeur **82**

2 De traditie verbeeld. De portretreeks wordt opgezet

- Introductie **84**
- 2.1 De vervaardigingsdatum van de portretreeks **87**
- 2.2 De potentiële opdrachtgevers: Albert van Egmont van Merestein, Frans van Loo, Jasper van Egmont van Merestein en Jacob Taets van Amerongen **95**
- 2.3 De strijd van Taets van Amerongen: de aanleiding voor de portretreeks **99**
- 2.4 Opdracht voor en samenstelling van de portretreeks **103**
- 2.5 Boodschap en publiek van de portretreeks **106**
- 2.6 De plaats waar de serie hing tot uiterlijk 1590 **107**
- 2.7 De plaats waar de serie hing vanaf 1590 **111**
- 2.8 Portretreeksen met een soortgelijke functie **117**
- 2.9 De schilder van de eerste campagne **119**
- 2.10 Besluit **132**

3 Haperende traditie. De portretreeks in de zeventiende eeuw

Introductie 134

- 3.1 Voortzetting van de traditie (1612-1640) in een periode van geleidelijke verandering 135
- 3.2 De portrettraditie onder Willem Frederik van Nassau 140
- 3.3 Ontbrekende portretten van de 36^e tot en met de 38^e landcommandeur 143
- 3.4 De portretreeks wordt aangevuld en de traditie hervat 146
- 3.5 Besluit 156

4 De traditie bestendigd. De portretreeks in de achttiende eeuw

Introductie 158

- 4.1 De traditie bestendigd: ca. 1700-1750 159
- 4.2 Reorganisatie: ca. 1753-1762 163
- 4.3 Tijdelijke wijzigingen in de traditie: ca. 1750-1806 166
- 4.4 Besluit 172

5 Gekoesterde traditie. De portretreeks in de negentiende eeuw

Introductie 174

Deel I. Verhuizing, opheffing, herstel en terugkeer

- 5.1.1 Confiscatie en herstel: ca. 1806-1815 179
- 5.1.2 Terugkeer naar Utrecht in 1827 180
- 5.1.3 Ontwerpen voor een nieuw pand en verhuizing naar de Hofpoort 182
- 5.1.4 Herleving van de middeleeuwen onder Schimmelpenninck van der Oye 187
- 5.1.5 De traditie op schrift gesteld 192

Deel II. De portretten en de portrettisten

- 5.2.1 Introductie 193
- 5.2.2 Pieter Christoffel Wonder 193
- 5.2.3 Overige schilders 198
- 5.2.4 Johan Hendrik Neuman 199
- 5.2.5 Stijlbreek aan het einde van de negentiende eeuw 208
- 5.2.6 Wijziging in het onderschrift en in het wapenschild 209
- 5.2.7 Restauraties 210
- 5.3 Besluit 211

6 Epiloog: Heden en toekomst van de traditie. De portretreeks na 1900

Introductie 214

- 6.1 Diversiteit in de portretten 216
- 6.2 Protocol voor de traditie 220

6.3 Restauraties 221

6.4 Besluit 222

Samenvatting en conclusie

Uitgangspunten 229

Traditie, successie en *memoria* 231

Successie verbeeld: de opdrachtgever en de boodschap van de portretreeks 233

Van klooster naar protestantse instelling: gevolgen voor de portrettraditie 237

Traditie in gevaar: sleutelfiguren voor de portretreeks 239

Portrettraditie: naar het leven of postuum? 242

Gereguleerde traditie 244

De onderschriften bij de portretten 246

Traditie in beeld: de iconografie 251

Vooral Utrechtse traditie: de keuze voor de portrettisten 257

De plaats van de portretreeks: daar waar de ridders bijeenkwamen 262

Restauraties en aanpassingen aan de reeks 264

Besluit: de portretreeks als ruggengraat van de Balije 267

Deel II. Catalogus

Verantwoording catalogus 274

Catalogus A t/m 79 276

Bijlage 1. Overzicht van alle landcommandeurs, hun bestuursperioden en de dateringen van de portretten 582

Bijlage 2. Overzicht van landcommandeurs van de Utrechtse Balije, alfabetisch geordend 588

English summary 591

Zusammenfassung in deutscher Sprache 615

Literatuur 640

Nawoord 652

Colofon 656